

شماره چاپ: ۱۶۶۲

شماره ثبت: ۶۳۵

دوره نهم - سال چهارم

تاریخ چاپ: ۱۳۹۴/۱۰/۹

اظهارنظر کارشناسی درباره:
«طرح الحاق یک تبصره به ماده (۲)
قانون مقررات صادرات و واردات»

کد موضوعی: ۲۲۰

شماره مسلسل: ۱۴۸۵۵

خردادماه ۱۳۹۵

به نام خدا

فهرست مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۲	متن و اهداف طرح پیشنهادی
۳	۱. پیشینه اعمال ممنوعیت برای واردات کالا از آمریکا
۴	۲. سهم تجارت با آمریکا در تجارت خارجی کشور
۵	۳. بررسی ارقام مبادلات تجاری دو کشور
۷	۴. بررسی کارآیی و اثربخشی اقتصادی و سیاسی تصویب طرح
۹	۵. جایگاه قانون مقررات صادرات و واردات در سیاست‌های تجاری
۱۰	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۱	پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی
۱۲	پیوست‌ها
۱۳	منابع و مأخذ

اظهار نظر کارشناسی درباره:

«طرح الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات»

چکیده

طرح الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات با اهدافی از جمله جلوگیری از نفوذ اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی آمریکا و پرهیز از واردات کالاهای مصرفی ساخت آن کشور و حرکت در مسیر اقتصاد مقاومتی در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار گرفته است. اهداف نمایندگان محترم در خصوص مسدود ساختن امکان نفوذ اقتصادی و فرهنگی آمریکا هرچند قابل تأمل و دقیق است و به عنوان یکی از سیاست‌های راهبردی کشور محسوب می‌شود، اما بررسی ابعاد مختلف طرح از منظر حقوقی، اقتصادی و دیپلماتیک گویای آن است که ظرفیت مقررات فعلی پاسخگوی دستیابی به اهداف طرح بوده و امکان رسیدن به آن اهداف از طریق قطع مناسبات تجاری با تصویب این طرح میسر نیست، از این رو به نظر می‌رسد ضرورتی برای تصویب قانون جدید در این زمینه وجود ندارد.

ضمن اینکه از نظر اقتصادی، حجم ناچیز واردات کالا از آمریکا و ترکیب اقلام وارداتی که بیشتر معطوف به اقلام دارویی و پزشکی است موجب نفوذ آن کشور در اقتصاد ایران و بروز مشکلاتی برای تولید داخلی نشده است. همچنین اعمال مقرراتی مبنی بر ممنوعیت واردات با توجه به حجم بالای قاچاق در کشور به معنای قطع واقعی واردات نمی‌باشد. علاوه بر این نسبت صادرات کالا از آمریکا به ایران به صادرات آمریکا به جهان گویای آن است که قطع واردات از آمریکا به معنای ضربه اقتصادی به آمریکا نخواهد بود.

از لحاظ دیپلماتی خارجی نیز، ابلاغ این طرح در شرایط فعلی موجب تقویت موضع گروه‌های ضد ایرانی در کشورهای غربی و آمریکا و برخی کشورهای منطقه در جهت تبلیغات منفی و مغرضانه علیه جمهوری اسلامی ایران و اقدام متقابل از طرف برخی کشورها با هدف انزوای کشور و تداوم اقدامات خصمانه خواهد شد. لذا به نظر می‌رسد شایسته است با توجه به عدم اثربخشی طرح در رسیدن به اهداف مورد نظر، اقدامات مناسب در جهت تحقق الزامات اقتصاد مقاومتی که اقتصادی درونزا و برونگرا است و طبعاً آسیب‌پذیری کمتری نسبت به تهدیدات اقتصادی دولت‌های خارجی خواهد داشت فراهم آید. واضح است در صورت انجام اصلاحات صحیح اقتصادی و اجرایی شدن الزامات تحقق اقتصاد مقاومتی زمینه‌های عدم نفوذ فرهنگی و اقتصادی از طرق مناسب و کارآمد مهیا گردیده و امکان استفاده از ظرفیت‌های بین‌المللی برای تحقق رشد و توسعه پایدار کشور نیز فراهم می‌گردد.

مقدمه

هر چند پس از انجام توافق هسته‌ای مابین جمهوری اسلامی ایران و کشورهای ۱+۵ و اقداماتی در راستای اجرایی شدن سند برجام و فراهم شدن زمینه رفع برخی از تحریم‌های ظالمانه علیه کشور، مقدمات افزایش مبادلات اقتصادی با سایر کشورها فراهم شده است، با این حال با توجه به پیشینه اقدامات خصمانه کشور آمریکا و نگرانی از نفوذ فرهنگی و اقتصادی آن کشور و تداوم سیاست‌های گذشته و نگرانی از واردات کالای مصرفی ساخت آن کشور طرح الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات توسط برخی از نمایندگان مطرح گردیده است. شایان توجه است که ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات ضمن مشخص نمودن کالاهای مجاز، مشروط و ممنوع در خصوص ممنوعیت صدور و ورود کالا بر حسب مقتضیات خاص زمانی اختیاراتی به دولت می‌دهد، اما به حکم مشخصی در خصوص ممنوعیت یک نوع کالا یا ممنوعیت واردات از یک کشور اشاره ندارد.

برای بررسی این طرح لازم است آمار و اطلاعات تجارت مابین دو کشور مورد مطالعه قرار گیرد تا مشخص گردد اجرایی شدن این طرح چه تبعات و آثاری خواهد داشت و به چه طریقی حصول اهداف این طرح با هزینه‌های کمتر برای کشور میسر و مقدور است. لازم به توضیح است که مناسبات تجاری مابین کشورهای مختلف الزاماً سبب نفوذ اقتصادی و فرهنگی و اجتماعی یک کشور نخواهد شد و می‌تواند سبب منافع مشترک نیز شود و از این‌روست که کشورهای مختلف بر عملکرد تجاری شرکای تجاری خود نظارت داشته و با ابزارهای مناسب تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای سعی در سیاستگذاری‌های مناسب تجاری دارند. شایان توجه است که محدودیت و قطع روابط تجاری به منظور تغییر رویکرد کشور طرف تجاری در صورتی مؤثر است که حجم تجارت و اقلام آن مهم و تأثیرگذار باشد. با توجه به توضیحات ارائه شده در ادامه سعی خواهیم کرد کارآیی طرح مذکور را با توجه به آمار و اطلاعات بررسی کنیم.

متن و اهداف طرح پیشنهادی

در طرح قانونی ارائه شده پیشنهاد شده است که یک تبصره به شرح ذیل به ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات الحاق شود:

تبصره «۳»- ورود هرگونه مواد مصرفی، کالا و خدمات از آمریکا به‌طور کلی ممنوع است. مگر کالا یا خدماتی که بنا به تصویب هیئت وزیران جنبه راهبردی (استراتژیک) داشته باشد.

در مقدمه توجیهی این طرح به چند هدف به شرح ذیل اشاره شده است:

۱. اقدام عملی در راستای محقق نمودن «شعار مرگ بر آمریکا»
 ۲. جلوگیری از نفوذ اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی آمریکای جنایتکار
 ۳. امتثال امر مقام معظم رهبری (مدظله العالی) مبنی بر پرهیز از واردات هرگونه کالای مصرفی آمریکایی
 ۴. حمایت از تولید داخلی و اتکا بر توان ملی و اجرایی نمودن اقتصاد مقاومتی
 ۵. محروم نمودن آمریکا از بازار پر رونق جمهوری اسلامی ایران
 ۶. وارد نمودن ضربه اقتصادی به آمریکای جنایتکار
- سنجش تحقق اهداف فوق مستلزم بررسی شاخص‌هایی از جمله میزان نفوذ اقتصادی آمریکا از مسیر واردات کالا به ایران، سهم کالاهای مصرفی آمریکایی در واردات کشور، ارزش کالاهای وارداتی آمریکایی دارای تولید داخلی، سهم آمریکا از بازار ایران و ارزش صادرات کالاهای آمریکایی به ایران نسبت به کل صادرات آمریکا به جهان و... می‌باشد.

۱. پیشینه اعمال ممنوعیت برای واردات کالا از آمریکا

محدودیت روابط تجاری با برخی کشورها در راستای اقدام متقابل با سیاست‌های مغرضانه آنها تا زمان تغییر اساسی و عملی آنها یکی از راهبردهای مهم و اصولی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود. شایان توجه است که وضع این محدودیت‌ها لزوماً نیازی به تصویب قانون توسط مجلس شورای اسلامی ندارد برای مثال بخشنامه شماره ۵۷۵۶۷/۲۱۰/۹۴ مورخ ۱۳۹۴/۹/۱۷ دفتر مقررات صادرات و واردات سازمان توسعه تجارت در خصوص ممنوعیت واردات ۸۰ کالا از گروه کالایی ۹ و ۱۴۷ کالا از گروه کالایی ۱۰ از آمریکا صادر شده و هم‌اکنون واردات ۲۲۷ قلم کالای مصرفی از آمریکا ممنوع می‌باشد.

قانون مقررات صادرات و واردات اختیار تصمیمات در جهت ممنوعیت ورود و صدور کالا در شرایط خاص را به دولت داده است و لذا الحاق یک تبصره به قانون و ذکر ممنوعیت واردات از یک کشور در آن ضروری به نظر نمی‌رسد، زیرا دولت مستقیماً می‌تواند از طریق مصوبه هیئت وزیران سیاستگذاری نماید و ارائه هر حکم قانونی در این خصوص نیز مسلماً به ارائه فهرست از طرف هیئت وزیران موکول می‌شود که موارد ممنوعیت و یا موارد استثنا را احصا و مشخص نماید.

محدودیت و ممنوعیت واردات کالا از آمریکا به عنوان اقدام متقابل در مقابل تحریم‌های غیرمنصفانه سابقه طولانی دارد و با توجه به اینکه پیشینه تحریم‌های تجاری آمریکا به ابتدای انقلاب اسلامی بر می‌گردد از همان سال‌ها ایران نسبت به اقدام متقابل عمل نمود. اهداف تحریم‌های تجاری کشور در طی زمان متفاوت بوده است چنانچه در دهه ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰ میلادی عمدتاً به بهانه حمایت از تروریسم و کاهش قدرت منطقه‌ای ایران در خاورمیانه بوده و پس از سال ۲۰۰۰ عمده تحریم‌ها به بهانه فعالیت‌های

هسته‌ای صورت پذیرفته است. همچنین تحریم‌های چندجانبه در سال ۲۰۰۶ و تشدید تحریم‌ها در سال ۲۰۱۰ صورت گرفت. از این رو ایران نیز در اقدام متقابل همواره ممنوعیت واردات برخی کالاها از آمریکا را در دستور کار داشته و تا رفع کامل تحریم‌ها و تغییر رویکرد خصمانه آمریکا، این اقدام متقابل به‌عنوان یک راهبرد اقتصادی و سیاسی وجود خواهد داشت. شایان توجه است که استمرار و ادامه این راهبرد لزوماً نیازی به قانونگذاری نداشته و می‌تواند با ظرفیت قانونی و مقررات فعلی مورد نظر قرار گیرد.

۲. سهم تجارت با آمریکا در تجارت خارجی کشور

برای بررسی سهم آمریکا در تجارت خارجی کشور لازم است ارزش و میزان کل واردات و صادرات کشور و حجم مراودات تجاری دو کشور مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد. در سال ۱۳۹۳ مجموع صادرات کشور ۵۰،۵۶۱ میلیون دلار و مجموع واردات کشور ۵۳،۵۶۹ میلیون دلار بوده است. مجموع واردات از آمریکا در سال ۱۳۹۳ حدود ۱۵۱ میلیون دلار و مجموع صادرات به آمریکا تنها بالغ بر ۴۸۰ هزار دلار بوده است.

جدول ۱. ارزش و سهم واردات از آمریکا از کل واردات کشور (ارقام به میلیون دلار)

دوره زمانی	مجموع واردات	واردات از آمریکا	سهم آمریکا از کل واردات کشور
۱۳۹۳	۵۳،۵۶۹	۱۵۱	۰/۲ درصد
۱۳۹۴	۴۱،۴۹۰	۱۴۹	۰/۳ درصد

مأخذ: آمار مقدماتی تجارت خارجی گمرک جمهوری اسلامی ایران <http://www.irica.gov.ir>

جدول ۲. ارزش و سهم صادرات به آمریکا از کل صادرات کشور (ارقام هزار دلار)

دوره زمانی	مجموع صادرات	صادرات به آمریکا	سهم ایالات متحده از کل صادرات کشور
۱۳۹۳	۵۰،۵۶۱،۰۰۰	۴۸۰	۰/۰۰۰۹ درصد
۱۳۹۴	۴۲،۴۱۴،۰۰۰	۱۰،۰۰۰	۰/۰۲۳۶ درصد

مأخذ: همان.

مطابق جدول فوق سهم واردات از آمریکا در سال ۱۳۹۳ حدود ۰/۲ درصد از کل واردات کشور و سهم صادرات به آمریکا حدود ۰/۰۰۰۹ درصد از کل صادرات است که بیانگر سهم ناچیز آمریکا در تجارت خارجی ایران می‌باشد. همچنین در سال ۱۳۹۳ کشور آمریکا در بین ۱۲۶ مبدأ واردات کالا در جایگاه ۳۱ است و در میان ۱۴۳ مقصد صادراتی کشور در رتبه ۱۱۰ قرار دارد.

مقایسه آمار تجارت خارجی در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ نشان می‌دهد که سهم آمریکا از واردات کل کشور تغییر محسوسی نداشته و از ۱۵۱ میلیون دلار به ۱۴۹ میلیون دلار کاهش نیز داشته است؛ ولی ارزش صادرات ایران به آمریکا در همین دوره بیش از ۲۰ برابر شده و از ۴۸۰ هزار دلار به حدود ۱۰ میلیون دلار افزایش یافته است که نشان‌دهنده افزایش سهم صادرات کشور به آمریکا در سال ۱۳۹۴ می‌باشد. با بررسی اقلام مبادلات دو کشور در دوره‌های زمانی مختلف مشاهده می‌شود که دلیل افزایش قابل توجه صادرات به آمریکا در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال قبل، صادرات فرش در دو ماه پایانی سال ۱۳۹۴ بوده است، زیرا آمار صادرات در ده ماهه ۱۳۹۴ به آمریکا تنها ۶۵۶,۲۶۷ دلار است که تغییر چندانی نسبت به صادرات ۴۸۰,۲۲۹ دلاری سال ۱۳۹۳ نداشته است، ولی در ۱۲ ماهه سال ۱۳۹۴ این رقم به ۱۰ میلیون دلار افزایش یافته است که می‌تواند به علت وجود برخی گشایش‌ها در انتقال ارز و ایجاد زمینه برای توسعه صادرات کشور باشد.

۳. بررسی اقلام مبادلات تجاری دو کشور

بررسی اقلام مبادلات تجاری دو کشور در سال ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ تصویر بهتری از وضعیت تجاری ما بین دو کشور نشان خواهد داد، لذا اقلام کالاهای وارداتی به کشور از آمریکا بر اساس اطلاعات موجود در گمرکات کشور مورد بررسی قرار گرفته تا تحلیل مناسبی در خصوص اهمیت کالاهای وارداتی و تأثیر قطع واردات آنها بر اقتصاد دو کشور ارائه شود. با مقایسه حجم واردات رسمی ایران از آمریکا و کل صادرات آن کشور، تصویر بهتری از پیامدهای قطع واردات کالا از آمریکا مشاهده خواهد شد.

۳-۱. واردات از آمریکا

بررسی اقلام عمده وارداتی از آمریکا از زوایای مختلفی قابل بررسی است. یکی از این ابعاد که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است، مصرفی یا استراتژیک بودن کالاهاست لذا شایسته است قابلیت‌های فنی تولید آن در داخل کشور و یا سایر تولیدکنندگان در نقاط مختلف جهان توسط سیاستگذاران صنعت و تجارت کشور مورد بررسی و دقت بیشتری قرار گیرد. با بررسی ده قلم عمده وارداتی از آمریکا از طریق مبادی رسمی به کشور مشاهده می‌گردد که عمده این اقلام کالاهایی نیستند که نفوذ فرهنگی و اجتماعی در خصوص آن موضوعیت داشته باشد و در صورت مشاهده این قبیل کالاها در داخل کشور احتمال ورود آنها از سایر مبادی و یا مسیرهای غیرمجاز به کشور محتمل تر به نظر می‌رسد.

ده قلم عمده وارداتی کشور از آمریکا در دوره‌های زمانی مورد بررسی به شرح ذیل است:

جدول ۳. ده قلم عمده وارداتی از آمریکا در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ (واحد دلار)

ردیف	۱۳۹۳		۱۳۹۴	
	نام کالا	مبلغ واردات	نام کالا	مبلغ واردات
۱	خمیرچوب شیمیایی	۲۳,۰۳۶,۱۶۶	ذرت دامی	۱۳,۲۰۳,۶۸۷
۲	داروهایی بدون تولید داخلی	۱۷,۰۶۵,۱۹۸	خمیر چوب شیمیایی	۹,۵۴۲,۲۱۳
۳	مکمل‌های دارویی برای انسان	۹,۹۹۳,۳۳۴	داروهایی که تولید داخل ندارند	۸,۰۲۱,۴۷۴
۴	پودر جاذب و پلیمرهای اکریلیک	۶,۹۷۴,۷۶۹	مکمل غذایی	۶,۰۲۶,۳۱۰
۵	سایر مکمل‌های دارویی	۶,۸۷۳,۳۳۸	مکمل‌های دارویی	۵,۵۵۹,۷۳۲
۶	کره بسته‌بندی	۶,۷۶۰,۷۵۶	دستگاه‌های پزشکی و ویتروکتومی	۴,۷۹۴,۸۴۶
۷	تخم سبزیجات	۶,۱۰۰,۳۹۵	اسپریم گاو	۴,۵۳۴,۵۹۰
۸	مکمل غذایی	۵,۸۵۷,۵۶۳	گندم	۴,۲۲۱,۲۹۶
۹	آنتی‌بیوتیک که تولید داخلی ندارند	۴,۶۳۴,۷۵۴	وسایل جراحی و پزشکی و دامپزشکی	۳,۲۲۸,۸۳۱
۱۰	اعضای مصنوعی بدن	۴,۱۴۲,۳۰۲	دستگاه‌های تشخیص بیماری توموگرافی	۳,۰۰۹,۹۰۱
	جمع	۹۱,۴۳۸,۶۲۵	جمع	۶۲,۲۴۲,۸۸۰

مأخذ: آمار مقدماتی تجارت خارجی گمرک جمهوری اسلامی ایران بر حسب کشور <http://www.irica.gov.ir>

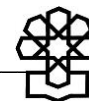
با نگاهی به جدول فوق مشاهده می‌شود که اقلام مهم وارداتی از آمریکا شامل دارو و مکمل‌های دارویی، تجهیزات پزشکی، محصولات کشاورزی، خمیر چوب شیمیایی، پودر جاذب پلیمرهای اکریلیک، ذرت دامی هستند.

جالب توجه اینکه فهرست ۲۲۷ قلمی کالاهای ممنوعه از آمریکا موضوع بخشنامه مورخ ۱۳۹۴/۹/۱۷ سازمان توسعه تجارت با شماره ۵۷۵۶۷/۲۱۰/۹۴ عمدتاً کالاهایی است که با جدول فوق تشابهی نداشته و واردات برخی از اقلام آن فهرست به دلیل بعد فاصله جغرافیایی عملاً توجیه اقتصادی ندارد به خصوص اینکه امکان تهیه بسیاری از کالاهای این فهرست از سایر کشورها نیز وجود داشته و عملاً در سال‌های گذشته نیز موضوعیت نداشته است.

با توجه به حجم ناچیز مبادلات تجاری با آمریکا در مقایسه با کل تجارت خارجی کشور، نفوذ اقتصادی از طریق روابط تجاری با آمریکا در بازار داخلی وجود ندارد و چنانچه بعضاً کالاهایی در داخل کشور مشاهده گردد که تولید شده در آمریکا باشد امکان ورود آنها از سایر مبادی و یا از مسیرهای قاچاق و غیرمعارف به کشور محتمل‌تر است و باید در نظر گرفت که عملاً اعمال ممنوعیت قانونی تأثیری بر ورود آنها نخواهد داشت.

بر اساس آمار و اطلاعات سازمان تجارت جهانی صادرات آمریکا به تمامی کشورها در سال ۲۰۱۴ میلادی حدود ۱۶۲۰ میلیارد دلار بوده است^۱ و از مقایسه این رقم با میزان کل واردات ایران از آمریکا

۱. سایت سازمان تجارت جهانی به نشانی www.wto.org/statistics

در سال ۱۳۹۳ (حدود ۱۵۱ میلیون دلار) می‌توان عنوان کرد که تنها ۰/۰۰۹ درصد صادرات آمریکا به ایران بوده که رقم بسیار ناچیزی در کل صادرات آمریکاست لذا قطع واردات کالا از آمریکا ضربه اقتصادی تأثیرگذاری بر اقتصاد آن کشور وارد نخواهد کرد. با توجه به این مسئله که اقلام وارداتی فهرست فوق کالاهایی فرهنگی نمی‌باشد و قطع روابط تجاری سبب از بین رفتن زمینه‌های نفوذ فرهنگی آمریکا نخواهد شد، لازم است روش‌ها و ابزارهای مواجهه با نفوذ فرهنگی آن کشور توسط نهادهای متولی مورد دقت و مطالعه مناسب قرار گیرد. به نظر می‌رسد اهداف طرح، مستلزم بررسی شرایطی است که صرفاً از طریق قطع مراودات تجاری محقق نمی‌گردد و این مسئله کارآیی طرح را در رسیدن به اهداف خود با چالش جدی روبرو خواهد ساخت.

۲-۳. صادرات به آمریکا

صادرات کالا به آمریکا در سال ۱۳۹۳ تنها ۴۸۰,۲۲۹ دلار بوده است که با تغییر اندکی در ده ماهه ۱۳۹۴ به ۶۵۶,۲۶۷ دلار رسیده است که ارقام ناچیزی در مبادلات تجاری دو کشور در مقایسه با سایر کشورها هستند. میزان صادرات کالا به آمریکا در پایان سال ۱۳۹۴ به ۱۰,۰۰۰,۵۷۲ دلار رسیده است که نشان‌دهنده افزایش قابل توجه صادرات از ایران به آمریکا در دو ماه پایانی سال ۱۳۹۴ است. اقلام عمده صادراتی به آمریکا شامل انواع فرش، زعفران و خشکبار است. از نظر ارزش مهمترین کالای صادراتی کشور به آمریکا در دوره مورد بررسی فرش است که از جمله کالاهای شناخته شده ایرانی در سطح جهانی است.

با توجه به محدودیت روابط سیاسی دو کشور در سال‌های گذشته، فعالیت تجاری قابل توجه برای صدور محصولات ایرانی به آمریکا وجود نداشته است و کالاهای مهم و حیاتی برای صنعت و اقتصاد آمریکا که قطع آن بتواند موجب آسیب جدی به آن کشور شود در اقلام صادراتی مشاهده نمی‌شود. به علاوه حجم پایین و نامتوازن صادرات کالا به آمریکا نسبت به واردات کالا از این کشور موجب کسری تراز تجاری شده است که لازم است تناسب بین واردات کالاهای ضروری و استراتژیک با میزان صادرات کالا مورد تأمل قرار گیرد. با توجه به موارد فوق ممکن است در صورت تصویب طرح فوق به دلیل اقدام متقابل، روند افزایشی صادرات ایران به آمریکا در ۲ ماهه پایانی سال ۱۳۹۴، با چالش روبرو شود.

۴. بررسی کارآیی و اثربخشی اقتصادی و سیاسی تصویب طرح

با بررسی اهداف طرح در خصوص جلوگیری از نفوذ اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی آمریکا در کشور و ضربه اقتصادی به آن کشور و توجه به حجم مبادلات فیما بین و اقلام وارداتی و صادراتی مشخص می‌گردد، قطع روابط تجاری به دلیل ناچیز بودن آن موجب تهدید اقتصاد آمریکا نخواهد شد.

برخی از اقلام عمده وارداتی از آمریکا کالاهایی نظیر دارو و تجهیزات پزشکی هستند و ممنوعیت در خصوص واردات این قبیل کالاها ممکن است موجب بروز مشکلاتی در تأمین برخی نیازهای کشور در بخش تجهیزات پزشکی و بهداشت و درمان گردد، لذا به دلیل بحث فنی و حساسیت موضوع نیاز به بررسی و مطالعه دقیق‌تر است. به علاوه در خصوص سایر کالاها از جمله خمیر چوب شیمیایی و جو و بذر گیاهان شایسته است امکانات تولید داخلی و جایگزینی از سایر منابع، مورد مطالعه و بررسی قرار گیرد. بنابراین در جهت تأمین نیازهای کشور، تعیین جایگزین مناسب تأمین این قبیل کالاها و استفاده از ابزارهای تعرفه‌ای و مصوبات هیئت وزیران می‌تواند مد نظر قرار گیرد تا نظر پیشنهاددهندگان طرح و رفع نگرانی از نفوذ و وابستگی مرتفع گردد. بررسی آمار رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران، نشان‌دهنده آن است که اقلام غیرضرور و مصرفی از کشور آمریکا از مبادی رسمی و در مقیاس عمده وارد کشور نشده است و این قبیل از کالاها می‌تواند از مبادی غیررسمی و سایر کشورها وارد بازار داخلی کشور شده باشد. به علاوه با در نظر گرفتن حجم قاچاق کالا در اقتصاد کشور امکان ورود کالاهای ساخته شده آمریکایی از طریق غیررسمی و یا به شکل غیرتجاری از طریق واردات کالای همراه مسافر و مناطق آزاد و سایر رویه‌ها نیز وجود دارد.

به علاوه بسیاری از تولیدات در عرصه بین‌المللی توسط شرکت‌های چندملیتی صورت می‌پذیرد و نیروی کار و سرمایه متحرک در کشورهایی به تولید کالا مبادرت می‌کنند که مزیت رقابتی داشته باشند و این احتمال وجود دارد که کالاهایی با مبدأ تولید سایر نقاط دنیا با تکنولوژی و سرمایه سایر کشورها از جمله آمریکا، تولید و به سایر نقاط دنیا صادر گردد.

با توجه به توضیحات ارائه شده جهت مدیریت کالاهای وارداتی کشور که می‌تواند سبب نفوذ فرهنگی و اقتصادی گردد ابزارهای تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای مناسبی در اختیار دولت قرار دارد تا با استفاده از آنها و برنامه‌ریزی و سرمایه‌گذاری در جهت تولید، زمینه وابستگی خصوصاً در کالاهای استراتژیک و اساسی رفع گردد. به نظر می‌رسد در برخی از موارد که دغدغه نفوذ فرهنگی و اقتصادی کشور جدی است، مقابله با مصرف این قبیل کالاها نیازمند شناسایی زنجیره‌های توزیع و واردات کالاها از مسیرهای غیرقانونی و غیرمعارف است که راهکار قانونی مناسب در جهت برخورد با آنها باید با هماهنگی سایر قوا اتخاذ گردد و با افزایش شفافیت در آمار و اطلاعات، امکان ورود این قبیل کالاها از مسیرهای غیرمجاز منتفی گردد تا زمینه‌های اجرایی مناسب سیاست‌های تجاری فراهم آید و طرح‌های مشابه با عدم کارایی روبرو نگردد.

به نظر می‌رسد اولویت دادن به تولید محصولات و خدمات استراتژیک و ایجاد تنوع در مبادی تأمین کالاهای وارداتی با هدف کاهش وابستگی به کشورهای خاص و مدیریت مصرف با تأکید بر مصرف کالای داخلی و برنامه‌ریزی در جهت ارتقای کیفیت و رقابت‌پذیری در تولید که مطابق اقتصاد مقاومتی نیز

می‌باشد نیازمند رفع مشکلات داخلی تولید کشور و تسهیل فضای کسب‌وکار است و تجربه تاریخی نشان داده است که تصویب قوانینی برای ایجاد محدودیت و ممنوعیت در کالاهای خارجی با انگیزه ترغیب جامعه به مصرف تولیدات داخلی بدون در نظر گرفتن سایر مشکلات تولید در داخل کشور صرفاً سبب کاهش کیفیت تولیدات و رفاه مصرف‌کنندگان می‌شود. لذا مسائلی چون مبارزه با قاچاق کالا، افزایش شفافیت مبادلات مالی و تجاری، تولید محصولات با کیفیت و مطابق با فرهنگ ایرانی اسلامی و کاهش هزینه تولیدات از طریق حذف برخی هزینه‌ها در زنجیره تولید و فروش، پیش‌نیاز جلوگیری از نفوذ اقتصادی و فرهنگی سایر کشورها در اقتصاد ایران است.

۵. جایگاه قانون مقررات صادرات و واردات در سیاست‌های تجاری

ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات به ارائه تعریف از انواع کالاهای وارداتی و صادراتی شامل سه گروه مجاز، مشروط و ممنوع می‌پردازد و در این حکم قانونی به ممنوعیت و محدودیت واردات هیچ کالای خاص از کشور خاصی اشاره نشده است. در موارد مشابه نیز، قید ممنوعیت و یا محدودیت از یک کشور خاص بر اساس مصوبات هیئت وزیران انجام شده و نیازی به تغییر مقررات و قوانین تجاری نبوده است. با توجه به وجود ظرفیت‌های قانونی مشخص، منع ورود کالا از یک کشور خاص در یک مقطع زمانی و یا به‌طور دائمی نیازی به درج در قانون مقررات صادرات و واردات به‌عنوان یک مقررات عمومی ندارد، زیرا امکان استفاده از ترتیبات قانونی دیگر مانند مصوبات هیئت وزیران و یا مصوبه ستاد تدابیر ویژه اقتصادی در شرایط خاص وجود خواهد داشت. این قبیل از سیاست‌های تجاری کشور معمولاً بر اساس تصمیمات دولت و از طریق وزارت صنعت، معدن و تجارت و سازمان توسعه تجارت اجرایی شده و قوه مقننه از طریق تعامل با وزارتخانه‌های مربوطه امکان نظارت بر عملکرد دستگاه‌های مجری در زمینه‌های مختلف را خواهد داشت لذا ذکر نام یک کشور و ممنوعیت واردات از آن در قوانین و مقررات عمومی صادرات و واردات صرفاً می‌تواند حساسیت و اقدامات متقابل در خصوص کالاهای استراتژیک را به دنبال داشته باشد و جذب سرمایه‌گذاری خارجی را دچار مشکل کند، بنابراین رسیدن به اهداف طرح با ملاحظه هزینه‌های آن برای کشور از طریق روش‌های جایگزین امکان‌پذیر می‌باشد.

ضمن اینکه در طرح پیشنهادی ناگزیر، این اختیار به هیئت وزیران اعطا شده است که بتواند کالاهایی را که جنبه راهبردی (استراتژیک) دارند را از حکم ممنوعیت واردات مستثنا کنند که به‌نظر اجرایی شدن این طرح به معنای ارائه فهرست از طرف هیئت وزیران در خصوص موارد استثنا بوده و مشابه بازگشت به شرایط کنونی است که ممنوعیت واردات از طریق هیئت وزیران وضع می‌شود.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

با توجه به مطالب ذکر شده در گزارش، اهداف نمایندگان محترم در خصوص مسدود ساختن امکان نفوذ اقتصادی و فرهنگی آمریکا هرچند قابل تأمل و دقیق است و به‌عنوان یکی از سیاست‌های راهبردی کشور محسوب می‌شود، اما امکان رسیدن به آن از طریق قطع مناسبات تجاری با تصویب این طرح محقق نخواهد شد. دلیل این امر حجم ناچیز واردات ایران از آمریکا و عدم تأثیر قطع آن بر اقتصاد آمریکا از یک طرف و امکان واردات کالا از مسیر قاچاق به کشور است. به‌علاوه امکان ورود برخی کالاهای آمریکایی از طریق کشورهای ثالث با مدارک تجاری صادر شده در آن کشورها وجود خواهد داشت.

با بررسی سابقه اقلام وارداتی از آمریکا مشاهده می‌گردد که برخی اقلام وارداتی از کالاهای مورد نیاز کشور در بخش بهداشت و سلامت است و اعلام ممنوعیت واردات آنها بدون بررسی امکان جایگزینی آن ممکن است مشکلاتی را برای برخی مصرف‌کنندگان داخلی ایجاد نماید.

به‌نظر می‌رسد جلوگیری از نفوذ اقتصادی و فرهنگی آمریکا با ممنوعیت واردات رسمی کالا از آن کشور محقق نخواهد شد و اجرای چنین طرح‌هایی به پیش‌نیازهایی از جمله سازماندهی ترتیبات ورود و توزیع کالای خارجی به کشور و مسدود ساختن مسیرهای واردات قاچاق کالا و کنترل واردات کالاهای مصرفی با استفاده از ابزارهای تعرفه‌ای و قانونی مناسب و ایجاد بستر مناسب در جهت تولید کالاهای با کیفیت نیازمند است.

لازم به توضیح است با توجه به حجم ناچیز واردات کالا از آمریکا، قطع آن موجب ضربه اقتصادی به تولیدکنندگان آمریکایی نخواهد شد و دستیابی به اهداف صحیح و مناسب این طرح نیاز به مطالعات کارشناسی مناسب‌تری در جهت تأمین نیازهای اساسی کشور دارد. با عنایت به سابقه دشمنی گروه‌هایی در بدنه کنگره و دولت آمریکا، اعلام چنین طرح‌هایی موجب تقویت موضع طرفداران تشدید تحریم‌های ظالمانه و اقدامات خصمانه علیه دولت و ملت ایران به بهانه اقدامات متقابل خواهد شد.

شایان ذکر است که استراتژی ایران در توسعه تجارت عمدتاً معطوف به کشورهای اسلامی، کشورهای هدف در منطقه و کشورهای است که درجه تجاری آنها با تجارت و تولید ایران بالاست و هیچ‌گاه توسعه تجارت با آمریکا به‌عنوان یک هدف استراتژیک نبوده است با این حال در تصویب این گونه طرح‌ها لازم است به اثربخشی آنها و ضرورت قانونگذاری در این حوزه توجه کرد.

با عنایت به موارد فوق به‌نظر می‌رسد ضرورتی قانونی برای تصویب طرح وجود نداشته و ممنوعیت و محدودیت واردات رسمی از آمریکا موجب تحقق اهداف طراحان طرح نمی‌شود و مناسب است مجلس شورای اسلامی اقدامات نظارتی در خصوص واردات کالاهای مصرفی از آمریکا را در دستور کار قرار دهد.

پیشنهادها و توصیه‌های سیاستی

۱. پیش از تصویب طرح، اهداف طرح و نحوه حصول به این اهداف مورد بررسی دقیق قرار گیرد و به این سؤال پاسخ داده شود که آیا نفوذ اقتصادی صرفاً از طریق مراودات تجاری مستقیم امکانپذیر است و آیا برای سیاستگذاری تجاری نیازمند تصویب قانون می‌باشیم و یا در حال حاضر سازوکارهای مشخصی وجود دارد.
 ۲. جلوگیری از نفوذ اقتصادی آمریکا در داخل کشور با استفاده از ابزارهای اقتصادی مناسب انجام گیرد و افزایش شفافیت مناقصات و خریدهای دولتی در کشور و رصد مبادلات تجاری مورد تأکید و اهتمام قرار گیرد.
 ۳. مسیرهای غیرقانونی و غیررسمی واردات کالا به کشور محدود گردد تا امکان افزایش اثرگذاری سیاست‌های تجاری بر اقتصاد کشور فراهم شود. پیش از تصویب سیاستگذاری تجاری و قطع روابط اقتصادی، آمارهای رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران و مناطق آزاد تجاری-صنعتی و ستاد مبارزه با قاچاق کالا و ارز مورد بررسی قرار گیرد.
 ۴. هزینه‌ها و منافع طرح در رسیدن به اهداف آن مورد بررسی قرار گرفته تا اهداف طرح از طریق محقق شود که هزینه‌های کمتری برای کشور داشته باشند.
 ۵. به نظر می‌رسد صرف ایجاد محدودیت واردات، در جهت حمایت از تولید داخلی موجب تولید کالاهای باکیفیت و کارآ و مطابق با فرهنگ و شرایط کشور نخواهد شد. لذا جلوگیری از نفوذ فرهنگی و اجتماعی نیازمند استفاده از نظرات کارشناسان آن حیطة است.
 ۶. تلاش برای اجرای اقتصاد مقاومتی نیازمند همکاری دولت و سایر قوای کشور و همچنین بخش خصوصی است و می‌تواند وفاق لازم را در جهت مبارزه با نفوذ اقتصادی دشمنان در داخل کشور از طرق مختلف و با شیوه‌های مناسب حاصل کند.
- با توجه به موارد فوق و توجه به مسائلی از جمله ضرورت قانونگذاری و سنجش میزان حصول اهداف، به نظر می‌رسد ضرورتی به قانونگذاری در این حوزه وجود ندارد.

پیوست‌ها

پیوست ۱. بیست قلم عمده واردات کالا از آمریکا در سال ۱۳۹۳

ردیف	شرح تعرفه	شماره کد تعرفه	وزن (کیلوگرم)	ارزش دلاری
۱	خمیر چوب شیمیایی، آماده شده با سود یا با سولفات، غیر از خمیرها حل شونده، نیمه سفید شده تیره کاج	۴۷۰۳۲۱۰۰	۲۷۰۹۸۸۶۰	۲۳۰۳۶۱۶۷
۲	سایر داروهایی که تولید داخلی ندارند دارای هورمون یا محصولات ۲۹۳۷ فاقد آنتی بیوتیک غیر مذکور	۳۰۰۴۳۹۹۰	۱۵۵۳۶	۱۷۰۶۵۱۹۹
۳	مکمل‌های دارویی برای مصرف انسان	۳۰۰۴۹۰۴۰	۲۸۸۵۴۱	۹۹۹۳۳۳۴
۴	پودر جاذب و پلیمرهای اکریلیک جامد	۳۹۰۶۹۰۷۰	۱۱۰۰۰۰۰	۶۹۷۴۷۷۰
۵	سایر مکمل‌های دارویی برای خرده‌فروشی که تولید داخلی مشابه ندارند	۳۰۰۴۹۰۹۰	۲۹۴۰۲	۶۸۷۳۳۸۸
۶	کره بسته‌بندی شده به صورت بسته‌های بیش از ۵۰۰ گرم	۰۴۰۵۱۰۲۰	۱۵۱۱۰۰۰	۶۷۶۰۷۵۷
۷	تخم سبزیجات برای کشت	۱۲۰۹۹۱۰۰	۶۵۶۰۷	۶۱۰۰۳۹۵
۸	مکمل غذایی	۲۱۰۶۹۰۸۰	۲۳۶۳۳۷	۵۸۵۷۵۶۳
۹	سایر داروهای حاوی سایر آنتی‌بیوتیک که تولید داخلی ندارند به صورت خرده‌فروشی	۳۰۰۴۲۰۹۰	۱۱۵۰	۴۶۳۴۷۵۴
۱۰	سایر اعضای مصنوعی بدن غیر از مفصل‌های مصنوعی و لنز داخل چشمی	۹۰۲۱۳۹۹۰	۴۱۲۱	۴۱۴۲۳۰۳
۱۱	سایر داروهای حاوی الکلونید یا مشتقات آنها که تولید داخلی ندارند فاقد هورمون و آنتی‌بیوتیک یا سایر محصولات ۲۹۳۷	۳۰۰۳۴۰۹۰	۳۳۶	۴۰۱۹۴۸۳
۱۲	سایر دستگاه‌های برقی تشخیص بیماری غیر مذکور در جای دیگر	۹۰۱۸۱۹۹۰	۹۶۹۶	۲۹۲۵۹۵۶
۱۳	سایر سوزن‌ها کاتترها و کانول‌ها، همانند، غیر مذکور در جای دیگر	۹۰۱۸۳۹۲۹	۳۷۷۳	۲۷۱۷۰۲۶
۱۴	مکمل‌ها دارویی که تولید داخلی ندارند مورد مصرف دامپزشکی	۳۰۰۴۹۰۳۹	۵۳۰۴۶۵	۲۲۷۹۸۹۷
۱۵	سایر ماشین‌آلات تصفیه گازها بجز موارد مذکور	۸۴۲۱۳۹۹۰	۳۳۰۰	۲۲۳۶۳۹۲
۱۶	سایر آلات و وسایل مورد استفاده در علوم پزشکی، جراحی و دامپزشکی، غیر مذکور در جای دیگر	۹۰۱۸۹۰۹۰	۳۳۲۱	۲۲۳۵۱۹۵
۱۷	آنتی‌سرمک‌ها دیگر مشتقات خونی و محصولات مصونیت‌بخش حتی اگر تغییر یافته یا از طریق فرآیندهای بیوتکنولوژیک به دست آمده باشند	۳۰۰۲۱۰۰۰	۲۰۱۶	۲۱۲۹۹۴۴
۱۸	معرف‌های تشخیص بیماری یا آزمایشگاهی	۳۸۲۲۰۰۰۰	۲۸۰۳۴	۱۸۸۱۸۰۷
۱۹	لوازم مصرفی جراحی قلب	۹۰۱۸۳۹۲۶	۸۳۰۵	۱۵۶۱۳۵۲
۲۰	خمیر چوب شیمیایی آماده شده با سود یا با سولفات، نیمه سفید شده یا سفید شده از غیر تیره کاج	۴۷۰۳۲۹۰۰	۱۹۶۱۷۶۱	۱۴۱۰۱۹۴
	مجموع		۳۲۹۰۱۵۶۱	۱۱۴۸۳۵۸۷۶

بیوست ۲. بیست قلم عمده واردات کالا از آمریکا در سال ۱۳۹۴

ردیف	شرح تعرفه	شماره کد تعرفه	وزن (کیلوگرم)	ارزش دلاری
۱	ذرت دامی	۱۰۰۵۹۰۱۰	۵۶۰۰۰۰۰۰	۱۳۲۰۳۶۸۷
۲	خمیر چوب شیمیایی	۴۷۰۳۲۱۰۰	۱۰۴۶۸۲۵۹	۹۵۴۲۲۱۳
۳	داروهای که تولید داخل ندارند	۳۰۰۴۳۹۹۰	۱۷۵۱۰	۸۰۲۱۴۷۴
۴	مکمل غذایی	۲۱۰۶۹۰۸۰	۱۳۰۵۶۱	۶۰۲۶۳۱۰
۵	مکمل های دارویی	۳۰۰۴۹۰۹۰	۴۵۳۵	۵۵۵۹۷۳۲
۶	دستگاه های پزشکی و بترکتومی	۹۰۱۸۵۰۱۰	۱۷۵۰۸	۴۷۹۴۸۴۶
۷	اسپریم گاو	۰۵۱۱۱۰۰۰	۱۰۰۹	۴۵۳۴۵۹۰
۸	گندم	۱۰۰۱۱۹۹۰	۱۷۴۹۰۹۷۲	۴۲۲۱۲۹۶
۹	وسایل جراحی و پزشکی و دامپزشکی	۹۰۱۸۹۰۹۰	۱۱۴۲۶	۳۳۲۸۸۳۱
۱۰	دستگاه های تشخیص بیماری توموگرافی	۹۰۲۲۱۲۰۰	۱۹۴۸۴	۳۰۰۹۹۰۱
۱۱	جو	۱۰۰۳۹۰۰۰	۱۱۶۲۴۰۴۳	۲۷۷۶۸۲۴
۱۲	دستگاه های اولتراسونیک (Scanners) تشخیص امراض	۹۰۱۸۱۲۰۰	۳۳۱۲	۲۶۸۱۸۶۴
۱۳	لوازم مصرفی آنژیوگرافی و آنژیوپلاستی	۹۰۱۸۳۹۲۵	۳۹۷۲	۲۰۹۶۱۰۶
۱۴	دستگاه های برقی تشخیص بیماری	۹۰۱۸۱۹۹۰	۳۶۱۳	۱۸۸۲۲۳۳
۱۵	پیچ و میله و پلاک درون اندامی	۹۰۲۱۱۰۱۰	۳۲۵۴	۱۸۷۱۴۸۶
۱۶	آنتی سرمک ها دیگر مشتقات خونی	۳۰۰۲۱۰۰۰	۲۳۶۰	۱۶۹۹۹۲۷
۱۷	سایر سوزن ها کاتترهای پزشکی، جراحی، دامپزشکی	۹۰۱۸۳۹۲۹	۳۸۷۱	۱۶۲۵۵۳۶
۱۸	معرفک های تشخیص بیماری یا آزمایشگاهی	۳۸۲۲۰۰۰۰	۱۶۵۳۴	۱۵۹۶۴۶۶
۱۹	اعضای مصنوعی بدن	۹۰۲۱۳۹۹۰	۲۰۹۷	۱۵۶۰۴۰۳
۲۰	دستگاه های درمان تنفس	۹۰۱۹۲۰۹۰	۱۵۶۱۸	۱۳۵۸۸۹۰
مجموع			۹۵۸۳۹۹۳۸	۸۱۳۶۵۶۱۵

منابع و مأخذ

۱. آمار و اطلاعات سایت گمرک جمهوری اسلامی ایران <http://www.irica.gov.ir>
۲. سایت سازمان تجارت جهانی به آدرس <https://www.wto.org>
۳. طرح قانونی الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات، شماره ثبت ۱۶۶۲، تاریخ چاپ ۱۳۹۴/۱۰/۹.
۴. قانون مقررات صادرات و واردات، سازمان توسعه تجارت مصوب ۱۳۷۲/۷/۴ مجلس شورای اسلامی و تأیید شده شورای نگهبان در تاریخ ۱۳۷۲/۷/۱۱.
۵. بخشنامه ۵۷۵۶۷/۲۱۰/۹۴ مورخ ۱۳۹۴/۹/۱۷ در خصوص فهرست ۲۲۷ کالای ممنوعه وارداتی از آمریکا، سازمان توسعه تجارت.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۸۵۵

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح الحاق یک تبصره به ماده (۲) قانون مقررات صادرات و واردات»

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه بازرگانی)

تهیه و تدوین: امید شریفی

ناظر علمی: سعید غلامی باغی

متقاضی: کمیسیون اقتصادی

همکاران: حسن امجدیان (دفتر مطالعات حقوقی)، فاطمه سلیمانی پورلک (دفتر مطالعات سیاسی)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز: اسفندیار امیدبخش

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. واردات

۲. آمریکا

۳. تجارت

تاریخ شروع مطالعه: ۱۳۹۴/۱۰/۲۷

تاریخ خاتمه مطالعه: ۱۳۹۵/۳/۳

تاریخ انتشار: ۱۳۹۵/۳/۳

